

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 1998.gada 13.jūlijā

Lietā nr.03 – 04(98)

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs A.Endziņš, tiesneši R.Apsītis, I.Čepāne, A.Lepse, I.Skultāne un A.Ušacka,

ar tiesas sēdes sekretāri L.Vīnkalnu,

piedaloties pieteikuma iesniedzēja – 21 Saeimas deputāta – Z.Čevera, E.Jurkāna, Ē.Zundas, V.Nagobada, V.Stikuta, L.Kuprijanovas, A.Sausnīša, O.Grinberga, Ā.Ločmeļa, E.Bāna, G.Gannusas, D.Turlā, O.Deņisova, I.Bišera, J.Kaksīša, V.Dinēviča, J.Celmiņa, V.Bokas, V.Dozorceva, L.Staša un M.Lujāna – pārstāvim 6.Saeimas deputātam I.Bišeram

un institūcijas, kas izdevusi normatīvo aktu, kurš tiek apstrīdēts, – Saeimas – pārstāvim Saeimas Juridiskā biroja vadītājam G.Kusiņam,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85.pantu, Satversmes tiesas likuma 16.panta 3.punktu un 17.panta pirmo daļu,

Rīgā 1998.gada 25.jūnijā, 26.jūnijā un 30.jūnijā atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par 1998.gada 30.aprīlī pieņemtā Saeimas lēmuma par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam atbilstību Ministru kabineta iekārtas likumam un Saeimas kārtības rullim”.

Satversmes tiesa

konstatēja:

1998.gada aprīlī ministru amatus atstāja pieci Ministru kabineta locekļi – Ministru prezidenta biedrs J.Kaksītis, ekonomikas ministrs – A.Sausnītis, iekšlietu ministrs Z.Čevers, izglītības un zinātnes ministrs J.Celmiņš un pašvaldību lietu ministrs Ē.Zunda.

1998.gada 29.aprīlī Ministru prezidents G.Krasts iesniedza Saeimas prezidijam vēstuli, kurā saskaņā ar Satversmes 20.pantu prasīja sasaukt Saeimas ārkārtas sēdi, lai izskatītu jautājumu par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam. Saeimas prezidijs saskaņā ar šo prasību pieņēma lēmumu sasaukt Saeimas ārkārtas sēdi 1998.gada 30.aprīlī (pēc kārtējās sēdes).

1998.gada 30.aprīlī Saeima kārtējā sēdē izskatīja lēmuma projektu par neuzticības izteikšanu Ministru prezidentam un lēmuma projektu par neuzticības izteikšanu Ministru kabinetam. Abus minētos projektus Saeima noraidīja.

Saeimas 1998.gada 30.aprīļa ārkārtas sēdes darba kārtībā tika izsludināts viens jautājums – lēmuma projekts „Par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam”.

Šajā lēmuma projektā bija paredzēts vienlaikus izteikt uzticību gan esošiem Ministru kabineta locekļiem, gan personām, kas Ministru kabineta sastāvā aicinātas no jauna.

Desmit Saeimas deputāti saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa (turpmāk – Kārtības rullis) 135.pantu ierosināja lemt, ka šī lieta pēc būtības nav apspriežama Saeimā, taču šis ierosinājums Saeimas vairākuma atbalstu neguva.

Saeima lēmuma projektu par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam pieņēma un Saeimas priekšsēdētājs A.Čepānis par to paziņoja Kārtības ruļļa 21.panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā.

Pieteikuma iesniedzējs apstrīd 1998.gada 30.aprīlī Saeimas ārkārtas sēdē pieņemtā lēmuma par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam (turpmāk – apstrīdētais akts) atbilstību Ministru kabineta iekārtas likuma 6. un 11.pantam un Kārtības ruļļa 27. un 28.pantam un lūdz atzīt šo lēmumu par spēkā neesošu no tā pieņemšanas brīža.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Ministru prezidentam saskaņā ar Ministru kabineta iekārtas likuma 11.pantu esot bijis pienākums atkāpušos Ministru kabineta locekļu vietā aicināt citas personas, ziņojot par to Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam, kā arī lūgt Saeimu izteikt uzticību minētajām personām. Ministru prezidents turpretī esot iesniedzis lēmuma projektu par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam pilnā sastāvā, iekļaujot šajā sastāvā arī četras personas, par kuru aicināšanu ministru amatos viņš līdz ārkārtas sēdes sanākšanas brīdim neesot ziņojis Saeimas priekšsēdētājam, kas šajā laikā pildīja arī Valsts prezidenta pienākumus.

Pieteikumā apgalvots, ka saskaņā ar Ministru kabineta iekārtas likuma 6.pantu ministriem, kurus Ministru prezidents aicinājis vēlāk, uzticība esot izsakāma ar atsevišķu Saeimas lēmumu, nevis ar lēmumu par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam pilnā sastāvā.

Pieteikuma iesniedzējs uzsver, ka, pieņemot apstrīdēto aktu, esot ierobežotas Saeimas deputātu iespējas izteikt attieksmi pret jaunzaicinātajiem Ministru kabineta locekļiem, jo tiem deputātiem, kas atbalstīja esošā Ministru

kabineta darbības turpināšanu, bijušas atņemtās iespējas atteikt uzticību jaunpieaicinātajiem ministriem.

Turklāt pieteikumā norādīts, ka Kārtības rullis neparedzot Ministru prezidentam tiesības prasīt Saeimai uzticības balsojumu par darbojošos valdību. Ministru prezidents esot pielietojis procedūru, kas ir paredzēta jauna Ministru kabineta sastādīšanai, taču viņš neesot bijis tiesīgs to darīt, jo iepriekšējais Ministru kabinets nebija demisionējis un Valsts prezidents nebija aicinājis pašreizējo Ministru prezidentu sastādīt jaunu valdību.

Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis tiesas sēdē minēto prasījumu uzturēja.

Papildus pieteikumā ietvertajam juridiskajam pamatojumam viņš uzsvēra, ka gan Saeima, gan Ministru kabinets kā publisko tiesību subjekti esot tiesīgi veikt tikai tādas darbības, ko tiem likums atļāvis un kuru veikšanai tos likums pilnvarojis.

Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis pauda viedokli, ka Kārtības rullī esot izsmeļoši noteikti gadījumi, kad Saeima tiesīga lemt par uzticību vai neuzticību Ministru kabinetam vai atsevišķam tā loceklim.

Turklāt Saeimas lēmumam par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam, kuram uzticība jau ir izteikta un kurš darbojas (turpmāk – Saeimas lēmums par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam), neesot juridiskas nozīmes un juridisku seku. Taču no Satversmes izrietot, ka Saeima tiesīga pieņemt tikai tādus aktus, kuriem ir juridiska nozīme.

Pielietojot gramatisko, vēsturisko un sistēmisko tiesību normu tulkošanas metodi, pieteikuma iesniedzēja pārstāvis uzsvēra, ka īpašo lēmumu par Saeimas uzticības izteikšanu atsevišķiem ministriem, kurus Ministru prezidents ieceļ vēlāk, nevarot ietilpināt dažādu citu aktu projektos.

Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis paziņoja, ka atsevišķi deputāti, kuri balsoja par apstrīdēto aktu, esot izteikušies, ka gadījumā, ja par

jaunzaicinātajiem ministriem tiktu balsots atsevišķi, viņu balsojums būtu citāds nekā par apstrīdēto aktu. Tomēr pieteikuma iesniedzēja pārstāvis atturējās apgalvot, ka lēmums par uzticības izteikšanu jaunzaicinātajiem ministriem šādā gadījumā nebūtu pieņemts.

Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis uzsvēra, ka apstrīdēto aktu neesot bijis iespējams balsot pa daļām, jo lēmuma projekta daļas nav bijušas pietiekami autonomas, lai tās varētu pieņemt neatkarīgi citu no citas. Turklāt deputāti esot uzskatījuši, ka šāds lēmuma projekts pēc būtības nav izskatāms Saeimā.

Tomēr pieteikuma iesniedzēja pārstāvis atzina, ka apstrīdētais akts neesot pretrunā ne ar vienu Satversmes pantu.

Saeima atbildes rakstā apgalvo, ka pieteikums esot nepamatots un noraidāms, jo neatbilstot Satversmes, Ministru kabineta iekārtas likuma un Kārtības ruļļa būtībai.

Saeima uzsver, ka apstrīdētais akts atbilstot Satversmes 59.pantam un Ministru kabineta iekārtas likumam, jo Ministru kabineta iekārtas likuma 6.panta pirmajā teikumā ietvertā norma nosakot, ka uzticību Ministru kabinetam, tajā skaitā valsts ministriem, Saeima izteic, pieņemot attiecīgu lēmumu.

Atbildes rakstā norādīts, ka pieteikuma iesniedzēji bez pietiekama pamata mēģinot attiecināt Ministru kabineta iekārtas likuma 6.panta otrajā teikumā ietverto normu uz 1998.gada 30.aprīļa sēdi. Minētā norma esot attiecināma uz gadījumiem, kad tiek aicināti atsevišķi ministri, nevis uz gadījumu, kad uzticība tiek prasīta visam Ministru kabineta sastāvam.

Bez tam izteikts viedoklis, ka apstrīdētā akta saistīšana ar Ministru kabineta iekārtas likuma 11.pantu esot nepamatota, jo šā panta pirmajā teikumā ietvertā norma reglamentējot Ministru prezidenta rīcību, nevis Saeimas rīcību vai Saeimas pieņemtā lēmuma likumību. Šā panta otrajā teikumā ietvertā norma

nosakot, no kura brīža uzaicinātās personas stājas pie ministra amata pildīšanas, un arī neesot attiecināma uz apstrīdētā akta likumību.

Atbildes rakstā uzsvērts, ka apstrīdētais akts neesot saistāms ar Kārtības ruļļa 27. un 28.pantu, jo šie divi panti regulējot citas situācijas un neesot piemērojami gadījumiem, kad amatā esošs Ministru prezidents prasa uzticību visam Ministru kabineta sastāvam. Kārtības ruļļa 27.pants esot piemērojams tiem gadījumiem, kad par Ministru kabineta sastādīšanu ziņo Valsts prezidenta aicinātais Ministru prezidenta amata kandidāts, nevis amatā esošs Ministru prezidents. Turpretī Kārtības ruļļa 28.pants esot piemērojams tiem gadījumiem, kad amatā esošs Ministru prezidents aicina vai ieceļ vēlāk Ministru prezidenta biedru, ministru vai valsts ministru.

Saeimas pārstāvis tiesas sēdē uzturēja viedokli, ka pieteikums ir nepamatots un noraidāms.

Viņš uzsvēra, ka uzticība esot valdības darbības vienīgais konstitucionālais pamats un gadījumos, kad Ministru prezidentam ir pamatotas šaubas, ka tā zudusi, viņš esot tiesīgs prasīt Saeimai atkārtoti balsot par uzticību Ministru kabinetam.

Saeimas pārstāvis norādīja, ka tiesības izskatīt jautājumu par atkārtotu uzticības izteikšanu Ministru kabinetam izrietot no Satversmes 59.panta.

Viņš atgādināja, ka līdz 1996.gadam Kārtības rullī vispār nav tikusi regulēta procedūra, kādā izsakāma uzticība Ministru kabinetam, taču tas neesot liedzis šādus lēmumus pieņemt. Turklāt Kārtības rullis neesot izsmeļošs dokuments un gadījumos, kas tajā nav paredzēti, Saeima esot tiesīga noteikt procedūru ar savu lēmumu.

Saeimas pārstāvis uzsvēra, ka, interpretējot Ministru kabineta iekārtas likumu un Kārtības rulli, neesot jāabsolutizē gramatiskā tiesību normu interpretācijas metode, bet jālieto arī sistēmiskā, teleoloģiskā un vēsturiskā interpretācijas metode.

Viņš norādīja, ka ar Ministru kabineta iekārtas likuma 6.pantā ietvertu jēdzienu „īpašs lēmums” esot saprotams lēmums par uzticības izteikšanu, nevis „atsevišķs lēmums”.

Saeimas pārstāvis izteica viedokli, ka kādas personas aicināšana Ministru kabineta sastāvā vēl neradot pārmaiņas Ministru kabinetā, jo ministri stājoties pie amata pienākumu pildīšanas tikai pēc tam, kad saņēmuši Saeimas uzticību.

Satversmes tiesa

secināja:

1. Pieteikuma iesniedzējs nepamatoti uzskata, ka saskaņā ar Ministru kabineta iekārtas likuma 11.pantu „Ministru prezidenta pienākums bija atkāpušos Ministru kabineta locekļu vietā aicināt citas personas, ziņojot par to Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam”.

Šā panta pirmajā teikumā ietvertā norma paredz, ka gadījumos, kad no amata atkāpušies viens vai vairāki ministri, „Ministru prezidents viņu pienākumus pagaidām var uzņemt pats vai uzdot tos pagaidām pildīt citiem ministriem un atkāpušos ministru vietā uzaicināt citas personas, ziņojot par pārmaiņām Ministru kabinetā Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam”.

Savukārt šā panta otrajā teikumā ietvertā norma nosaka brīdi, ar kuru uzaicinātās personas kļūst par Ministru kabineta locekļiem. Proti, šīs personas „stājas pie ministru amata pildīšanas tikai tad, kad tās ir saņēmušas Saeimas uzticību”. To, ka līdz šim brīdim minētās personas nav Ministru kabineta sastāvā, neapšaubā nedz pieteikuma iesniedzējs, nedz Saeimas pārstāvis.

Tādējādi kādas personas uzaicināšana stāties ministra vietā, kurš atkāpies, vēl nerada pārmaiņas Ministru kabinetā.

Ministru kabineta iekārtas likuma 11.pantā paredzētās pārmaiņas Ministru kabinetā ir šādas:

- 1) ministrs atkāpies no amata;
- 2) šā ministra pienākumus pagaidām pilda Ministru prezidents vai cits Ministru kabineta loceklis;
- 3) līdz ar Saeimas uzticības saņemšanu pie amata pienākumu pildīšanas stājas persona, ko Ministru prezidents uzaicinājis tā ministra vietā, kurš atkāpies.

Ministru kabineta iekārtas likuma 11.pants nosaka Ministru prezidenta pienākumu ziņot Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam par minētajām pārmaiņām, nevis par kādas personas uzaicināšanu stāties ministra vietā, kurš atkāpies. Turklāt ziņojuma formu likums nenosaka.

Tādējādi apstrīdētais akts atbilst Ministru kabineta iekārtas likuma 11.pantam.

2. Satversmes 59.pants nosaka, ka „Ministru prezidentam un ministriem viņu amata izpildīšanai ir nepieciešama Saeimas uzticība un viņi par savu darbību ir atbildīgi Saeimas priekšā. Ja Saeima izteic neuzticību Ministru prezidentam, tad jāatkāpjas visam kabinetam. Ja neuzticība izteikta atsevišķam ministram, tad tam jāatkāpjas un viņa vietā Ministru prezidentam jāaicina cita persona”.

Tātad šis pants pilnvaro Saeimu lemt par jautājumiem, kas saistīti ar uzticību vai neuzticību Ministru kabinetam.

Ziņojot par Satversmes projektu pirmajā lasījumā Satversmes sapulces sēdē 1921.gada 20.septembrī, referents J.Purgals šajā pantā ietverto Saeimas un Ministru kabineta attiecību pamatprincipu skaidroja šādi: „...ministri ir atbildīgi tikai Saeimas priekšā, visi kopā solidāri par valdības vispārīgo politiku un individuāli katrs par savu personīgu darbību. Viņi var palikt amatā tikai tik ilgi, kamēr bauda Saeimas uzticību; līdzko viņi šo uzticību zaudējuši, viņiem jāatkāpjas”.

Saeimas uzticība ir Ministru kabineta darbības vienīgais konstitucionālais pamats. Ja tā zūd, Valsts prezidentam ir tiesības aicināt vai nu bijušo Ministru prezidentu vai citu personu no jauna sastādīt valdību.

Līdzšinējā prakse šā principa realizācijā ir nepārprotama attiecībā uz gadījumiem, kad:

1) Valsts prezidenta aicinātais Ministru prezidenta amata kandidāts sastādījis valdību un, balsojot par uzticību tai, nav gūts Saeimas vairākuma atbalsts;

2) izbeigušās tās Saeimas pilnvaras, kura devusi uzticību valdībai, un līdz ar to valdībai nav Saeimas uzticības;

3) Saeima pieņēmusi lēmumu par neuzticības izteikšanu Ministru kabinetam vai Ministru prezidentam.

Visos šajos gadījumos Valsts prezidents ir vai nu aicinājis bijušo Ministru prezidentu vai arī citu personu no jauna sastādīt Ministru kabinetu.

Līdzšinējā praksē nav bijis gadījuma, kad Saeima būtu balsojusi par lēmuma projektu par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam un šis lēmuma projekts nebūtu saņēmis tā pieņemšanai nepieciešamo balsu vairākumu.

Ja šāds gadījums būtu, saskaņā ar Satversmes 59.pantu zustu valdības darbībai nepieciešamais konstitucionālais pamats un Valsts prezidentam rastos tiesības likumā noteiktā kārtībā aicināt no jauna sastādīt Ministru kabinetu.

Ne pieteikuma iesniedzējs, ne arī liecinieki – Ministru prezidents G.Krasts un Ministru prezidenta biroja vadītājs J.Viņķelis – nesaista sekas, kas rastos, ja Saeima noraidītu lēmuma projektu par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam, ar nepārprotamu valdības atkāpšanos un Valsts prezidenta tiesībām likumā noteiktā kārtībā aicināt no jauna sastādīt Ministru kabinetu.

Viedokli, ka balsojumam par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam nav juridiskas nozīmes, un tāpēc šāda lieta nav paredzēta Kārtības rullī un nav apspriežama Saeimā, pieteikuma iesniedzējs kļūdaini pamato ar to, ka Ministru prezidents pēc Saeimas 1998.gada 2.marta sēdes neatkāpās.

Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis uzskata, ka Saeima „atteicās izteikt šo atkārtoto uzticību”, taču, kā konstatējams no lietas materiāliem, 1998.gada 2.martā Saeima lēma tikai par to, vai Ministru prezidenta iesniegtais lēmuma projekts pēc būtības apspriežams Saeimā. Proti, Saeima lēma, vai tā šo jautājumu izskatīs vai neizskatīs, nevis par uzticību Ministru kabinetam. Tādēļ nevar pielīdzināt sekas, kas bija 1998.gada 2.marta Saeimas lēmumam par atteikšanos izskatīt pēc būtības lēmuma projektu par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam, sekām, kas būtu, ja Saeima par šo lēmumu balsotu un to noraidītu.

Saeimas pārstāvis pauda pretrunīgu viedokli par to, kādas sekas rada lēmuma projekta par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam noraidīšana. No vienas puses, viņš apgalvoja, ka šāda lēmuma noraidīšanas sekas varētu būt tikai Ministru prezidenta politisks pienākums atkāpties. No otras puses, Saeimas pārstāvis izteica pamatotu viedokli, ka saskaņā ar Satversmes 59.pantu šādā gadījumā Valsts prezidentam būtu tiesības aicināt kādu citu personu no jauna sastādīt Ministru kabinetu.

Mēģinājums uzskatīt Saeimas lēmumu par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam tikai par „informatīvu”, „formālu” vai „politisku” aktu bez juridiskas nozīmes ir kļūdaini un neatbilst šā lēmuma būtībai.

Lēmums par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam vai atsevišķam tā loceklim ir valdības iniciatīva, bet lēmums par neuzticības izteikšanu Ministru kabinetam vai atsevišķam tā loceklim – parlamenta iniciatīva. Tās ir divas dažādas formas, kurās iespējams konstatēt, vai Ministru kabinets un ministri bauda Saeimas uzticību. Kā vienā, tā otrā gadījumā iespējams precīzi konstatēt gan to, ka uzticība ir, gan to, ka uzticības nav.

Tādējādi saskaņā ar Satversmes 59.pantu Saeima ir tiesīga izskatīt lēmumu par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam. Šāda lēmuma pieņemšanai vai noraidīšanai ir konkrētas juridiskas sekas: ja uzticība izteikta, – valdība ir tiesīga turpināt strādāt, ja uzticība nav izteikta, – Valsts prezidents ir tiesīgs aicināt vai nu bijušo Ministru prezidentu vai arī citu personu no jauna sastādīt Ministru kabinetu.

3. Ministru kabineta iekārtas likuma II. sadaļa „Ministru kabinets un Saeima” veidota, lai noteiktu kārtību, kādā izlemjamas Ministru kabineta un Saeimas savstarpējās attiecības. Pie tam likumdevējs tiecies izveidot šīs attiecības pietiekami elastīgas un savstarpēji atbildīgas.

Šī nodaļa, atjaunojot Ministru kabineta iekārtas likumu 1993.gadā, vismazāk grozīta un lielā mērā atbilst 1925.gada likumam. Saeimas 1925.gada 13.februāra sēdē, referents V.Bastjānis uzsvēra, ka „šinī daļā komisija centās reglamentēt to mūsu parlamentārisko praksi, kāda nodibinājusies pa mūsu valsts pastāvēšanas gadiem”.

Likuma 1925.gada redakcijas 6.pants noteica, ka „uzticību Ministru kabinetam vai atsevišķam ministrim Saeima izteic ar uzticības formulu vai pārejot uz nākošo dienas kārtības punktu.” Kā redzams, šis pants tieši attiecās uz Saeimas darbības procedūru, pie kam pieļāva iespēju izteikt uzticību ne vien ar uzticības formulu, bet arī pārejot uz nākošo dienas kārtības punktu.

Atjaunojot Ministru kabineta iekārtas likumu 1993.gadā, 6.pants, atšķirībā no vairuma citu šās nodaļas pantu, tika izteikts jaunā redakcijā, ietverot tajā vairākus būtiskus grozījumus. Tādējādi 5. Saeima nepārprotami pauda nodomu atteikties no iepriekšējo Saeimu prakses šajā jautājumā un veidot jaunu, precīzāku procesuālo kārtību.

Ziņojot par šo likumprojektu pirmajā lasījumā Saeimas 1993.gada 15.jūlija sēdē, komisijas referents E.Levits savā runā uzsvēra: „princips ir tāds, ka šis likums balstās uz 1925.gada 1.aprīļa Latvijas tradicionālo Ministru

kabineta iekārtas likumu un ka šeit ir ņemta vērā arī modernā Eiropas mazo valstu pieredze”. Tā kā minētajās valstīs plaši praktizē iespēju prasīt uzticības izteikšanu ne vien jaunam, bet arī jau esošam Ministru kabinetam, uzskatāms, ka likuma 6.pantā ar jēdzienu „lēmums par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam” tika aptvertas abas šīs iespējas.

Līdz 1996.gada 1.jūnijam, kad stājās spēkā likums „Grozījumi Saeimas Kārtības rullī”, Kārtības rullis nereglamentēja uzticības izteikšanu Ministru kabinetam, Ministru prezidentam vai atsevišķam ministram, un Saeima, lemjot par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam, vadījās no Ministru kabineta iekārtas likuma 6.panta.

Balstoties uz šo pantu, 1994.gada 21.aprīlī Saeima pieņēma lēmumu par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam. Neviens priekšlikums par to, ka šī lieta pēc būtības nav apspriežama Saeimā, netika iesniegts, kā arī neviens deputāts neapstrīdēja lēmuma pieņemšanas procedūru.

Satversmes 21.pants noteic, ka „iekšējās darbības un kārtības noteikšanai Saeima izstrādā sev kārtības rullī”. Šajā pantā ir ietverts parlamenta suverenitātes princips, proti, Saeima pati sev, nevis kāds cits, nosaka darbības kārtību.

Līdzīga satura konstitucionālas normas ir vairumā Eiropas valstu, taču daļā no tām parlamenta reglamenti tiek pieņemti kā vienkārši lēmumi un līdz ar to juridiskā spēka ziņā ir pakārtoti likumiem.

Kārtības rullis, kā tas atzīts Latvijas tiesību zinātnē, „nav likumdevējas palatas reglaments līdz šim parastajā formālajā nozīmē, bet ir likums. ... No Satversmes 21.panta drīzāk varētu taisīt slēdzienu, ka Saeimas kārtības rullis tur domāts ne kā likums, bet tikai kā likumdevējas palatas reglaments. Bet mūsu konstitucionālā praktika ir šo jautājumu noteikti izšķīrusi. Saeima ir pieņēmusi savu kārtības rullī kā likumu, un Valsts Prezidents viņu kā likumu publicējis; tātad no formālās puses tas bez šaubām ir likums ar vispārēju nozīmi.”

(*K.Dišlers*. Latvijas valsts varas organi un viņu funkcijas. Rīga, 1925.g., 65.–66.lpp.).

Latvijā Kārtības rullis likuma formā tiek pieņemts ne vien tādēļ, ka tas satur atsevišķus noteikumus ar vispārēju nozīmi, bet arī tādēļ, lai apstākļos, kamēr vēl nav izkoptas parlamentārās tradīcijas, nodrošinātu Saeimas iekšējās dzīves stabilitāti (skat. *A.Kviesis*. Saeimas kārtības rullis. *Jurists*, 1929., 4.nr.).

Kārtības ruļļa mērķis ir noteikt tādu Saeimas darba kārtību, kas, realizējot vairākuma gribu, vienlaikus garantē arī mazākuma tiesības un nodrošina Saeimas darba efektivitāti. Tomēr Kārtības rullis nereglamentē visas situācijas izsmelīgi. Atsevišķos gadījumos Saeimas darbības procedūra noteikta citos likumos un Saeimas lēmumos. Saeimas darbību reglamentējošas normas ir arī Ministru kabineta iekārtas likumā. Tas nav pretrunā ar Satversmes 21.pantu, jo šajā pantā ietvertais jēdziens „kārtības rullis” iztulkojams plašāk, proti, kā tādu normu kopums, kuras regulē parlamenta darbību.

1996.gada 6.maijā pieņemtais likums „Grozījumi Saeimas kārtības rullī”, kas stājās spēkā 1996.gada 1.jūnijā, izteica Kārtības ruļļa III. sadaļu jaunā redakcijā, apkopojot praksi, kas saistīta ar amatpersonu ievēlēšanu, apstiprināšanu, iecelšanu, atbrīvošanu vai atlaišanu no amata, uzticības vai neuzticības izteikšanu.

To grozījumu mērķis, kas saistīti ar neuzticības izteikšanu Ministru kabinetam, no vienas puses, bija nodrošināt valdības stabilitāti, pasargājot to no pārsteidzīga Saeimas lēmuma, ko varētu pieņemt nejaušs vairākums, bet, no otras puses, garantēt iespēju iesniegt un virzīt Saeimas apspriešanai lēmumu par neuzticības izteikšanu Ministru kabinetam vai atsevišķam tā loceklim.

Nav pamatots Saeimas pārstāvja apgalvojums, ka Saeima, negrozot Kārtības rullī, varētu izskatīt lēmuma projektu par neuzticības izteikšanu arī savādākā kārtībā, jo gan no Kārtības ruļļa 29.panta konstrukcijas, gan no šā panta pieņemšanas mērķa izriet, ka šis pants izsmelīgi regulē gadījumus, kad un

kā izskatāms lēmuma projekts par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam vai atsevišķam tā loceklim.

Apsvērumi par Kārtības ruļļa 29.panta izsmeļošo raksturu nav attiecināmi uz 27.pantu. Šis pants veidots citādi, tas nenosaka, kas un kuros gadījumos var iesniegt lēmuma projektu par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam, bet nosaka kārtību, kādā virzāms lēmuma projekts par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam, ko sastādījis Valsts prezidenta aicinātais Ministru prezidenta amata kandidāts.

Gan pieteikuma iesniedzējs, gan Saeimas pārstāvis ir vienisprātis, ka lēmumu par atkārtotu uzticības izteikšanu Ministru kabinetam Kārtības rullis nereglamentē. Taču nepamatots ir pieteikuma iesniedzēja apgalvojums, ka Kārtības ruļļa III. nodaļa liedz izskatīt šādu lēmuma projektu.

Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis atsaucas uz 1998.gada 2.martā pieņemto lēmumu, ar kuru Saeima it kā izšķīrusies, ka lēmuma projekts par atkārtotu uzticības izteikšanu Ministru kabinetam pēc būtības nav apspriežams Saeimā.

Minētajā sēdē gan pieņemts lēmums saskaņā ar Kārtības ruļļa 135.pantu, ka lieta pēc būtības nav apspriežama Saeimā, taču attiecīgais deputātu I.Bišera un V.Bokas priekšlikums norādīja uz vairākiem apspriežamā lēmuma trūkumiem, tāpēc nevar nepārprotami secināt, ka Saeima atteikusies turpināt šā lēmuma projekta izskatīšanu tikai tādēļ, ka tas paredz atkārtoti izteikt uzticību Ministru kabinetam. Vēl jo vairāk tādēļ, ka šās pašas sēdes sākumā vairākuma atbalstu neguva analogs priekšlikums, kurā kā neatbilstības iemesls bija norādīts tikai tas, ka uzticība tiek prasīta esošam Ministru kabinetam.

Kārtības rullis neaizliedz tādu lietu izskatīšanu, kas nav tieši paredzētas Kārtības rullī. Tāpat Kārtības rullis neliedz izskatīt lietas saskaņā ar parlamentārām paražām, ciktāl tās nav pretrunā ar Kārtības rulli.

Taču viens no parlamentārās darbības pamatprincipiem prasa, lai pirms šādu lietu izskatīšanas būtu skaidra to izskatīšanas kārtība. Ja nav iedibinātu paražu, Saeimai, pirms tā uzsāk attiecīgās lietas apspriešanu, jānosaka izskatīšanas kārtība.

Saskaņā ar Satversmes 59.pantu Saeimai bija tiesības lemt par atkārtotu uzticības izteikšanu Ministru kabinetam, taču Saeimai, pirms tā uzsāka apspriest šo jautājumu, bija jānosaka tā izskatīšanas procedūra. Kā apliecina 1998.gada 30.aprīļa ārkārtas sēdes stenogramma, šo pamatprincipu Saeima neievēroja.

Savukārt kārtība, kādā iesniedzams Saeimas lēmuma projekts par uzticības izteikšanu Ministru prezidenta biedram, ministram vai valsts ministram, ko Ministru prezidents aicina vēlāk, noteikta Kārtības ruļļa 28.pantā.

Šis pants tulkojams sasaistē ar Ministru kabineta iekārtas likuma 6.panta otrajā teikumā ietverto normu, jo Kārtības ruļļa 28.pants, tāpat kā minētā Ministru kabineta iekārtas likuma norma, attiecas uz gadījumiem, kad kāda persona tiek aicināta Ministru kabineta sastāvā „vēlāk”, proti, Saeima par uzticību šai personai nav lēmusi Kārtības ruļļa 27.pantā noteiktajā kārtībā, kad Valsts prezidenta aicinātais Ministru prezidenta amata kandidāts prasījis uzticību sastādītajam Ministru kabinetam.

Ministru kabineta iekārtas likuma 6.pantā ietverta norma, ka personai, kura tiek aicināta Ministru kabineta sastāvā vēlāk, nepieciešams „īpašs lēmums par uzticību”. Termins „īpašs lēmums par uzticību” šeit lietots, lai nošķirtu šā lēmuma būtību un formu no panta pirmajā teikumā paredzētā „attiecīgā lēmuma”, ar kuru Saeima izsaka uzticību Ministru kabinetam kopumā.

Minētā „īpašā lēmuma” saturs un forma precīzi definēti Kārtības ruļļa 28.pantā. Proti, gadījumos, kad kāda persona tiek aicināta Ministru kabineta sastāvā vēlāk, nepieciešams Saeimas lēmuma projekts par uzticības izteikšanu šai personai. Šāds lēmums, kā to pamatoti norādījis pieteikuma iesniedzējs, ir

lēmums, kas pieņemts atsevišķi no ikviena cita veida lēmuma, arī lēmuma par atkārtotu uzticību Ministru kabinetam.

Personas, kas aicinātas ministru vietā, kuri atkāpušies, vēl nav Ministru kabineta sastāvā, jo saskaņā ar Ministru kabineta iekārtas likuma 11.pantu šīs personas stājas pie ministru amata pildīšanas tikai tad, kad ir saņēmušas Saeimas uzticību.

Apstrīdētais akts Saeimai būtu bijis jāapspriež un jāizlemj kā divas atsevišķas lietas – vispirms par uzticību personām, kurām tās vēl nav, bet pēc tam – par uzticību valdībai kopumā.

Apspriežot un balsojot apstrīdēto aktu kā vienu lietu, Saeima nav ievērojusi ne vien Ministru kabineta iekārtas likuma 6.pantu, bet arī Kārtības ruļļa 28.pantu.

Tomēr ne katrs parlamentārās procedūras pārkāpums ir pietiekams pamats, lai uzskatītu, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka. Lai parlamentārās procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām, ka gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, Saeima pieņemtu atšķirīgu lēmumu.

To, ka esošajam Ministru kabinetam 1998.gada 30.aprīlī bija Saeimas uzticība, apliecina fakts, ka Saeima noraidīja gan lēmuma projektu par neuzticības izteikšanu Ministru prezidentam, gan lēmuma projektu par neuzticības izteikšanu Ministru kabinetam. Arī pieteikuma iesniedzēja pārstāvis tiesas sēdē neapšaubīja to, ka esošajam Ministru kabinetam 1998.gada 30.aprīlī bija Saeimas uzticība.

Kaut arī apstrīdētā akta projekts pēc formas neatbilda Ministru kabineta iekārtas likuma 6.panta otrajā teikumā ietvertās normas un Kārtības ruļļa 28.panta prasībām, deputātiem bija iespēja novērst šā projekta trūkumus. Arī Ministru prezidents savā uzrunā Saeimai pirms apstrīdētā akta pieņemšanas uzsvēra: „... aicinu jūs izteikt uzticību Ministru kabineta jaunajiem ministriem:

ekonomikas ministram Laimonim Strujevičam; iekšlietu ministram Andrejam Krastiņam; izglītības un zinātnes ministram Jānim Gaigalam; pašvaldību lietu valsts ministram Jānim Bunkšam. Izpildot koalīcijas partneru gribu, aicinu arī apliecināt uzticību visam Ministru kabinetam.”

Līdz ar to var secināt, ka deputāti pirms balsojuma zināja, ka viņi balsos ne vien par atkārtotu uzticību valdībai kopumā, bet arī par personām, kuras no jauna aicinātas Ministru kabineta sastāvā. Tādējādi katram deputātam, kas gribēja iebilst pret vienu vai vairākām personām, kas aicinātas valdības sastāvā no jauna, Kārtības ruļļa 133.panta kārtībā bija tiesības prasīt priekšlikuma dalīšanu, proti, atsevišķu balsojumu par attiecīgo personu vai personām. Taču apstrīdētā akta pieņemšanas gaitā neviens šāds priekšlikums iesniegts netika.

Arī pieteikuma iesniedzējs nevarēja pamatot, ka gadījumā, ja par tiem ministriem, kas aicināti no jauna, tiktu balsots atsevišķi, kāds no viņiem Saeimas uzticību nesaņemtu, un līdz ar to nav apšaubāms, ka Saeima ir izteikusi uzticību gan katram no šiem ministriem, gan Ministru kabinetam kopumā.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, **Satversmes tiesa**

nosprieda:

Atzīt, ka Saeimas 1998.gada 30.aprīļa lēmums par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam pieņemts, neievērojot atsevišķas Ministru kabineta iekārtas likuma 6.pantā un Kārtības ruļļa 28.pantā ietvertās procesuālās normas, taču pēc būtības atbilst Latvijas Republikas Satversmes 59.pantam.

Sprīdums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī. Sprīdums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 1998. gada 13. jūlijā.

Satversmes tiesas sēdes priekšsēdētājs	A.Endziņš
Satversmes tiesas tiesnesis	R.Apsītis
Satversmes tiesas tiesnese	I.Čepāne
Satversmes tiesas tiesnesis	A.Lepse
Satversmes tiesas tiesnese	I.Skultāne
Satversmes tiesas tiesnese	A.Ušacka